

Університет
сучасних
знань

**КИЇВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ПРИВАТНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«УНІВЕРСИТЕТ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ»**

Циклова комісія з загальноосвітніх та гуманітарних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о. ректора

«18» квітня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 8 Екологія та безпека життєдіяльності

підготовка фахового молодшого бакалавра

освітньо-професійної програми **Готельно-ресторанна справа**

спеціальність **241 Готельно-ресторанна справа**

Київ – 2023

Робочу програму з дисципліни Екологія та безпека життєдіяльності для підготовки фахових молодших бакалаврів за освітньо-професійною програмою Готельно-ресторанна справа спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа

Розробник: викладач Вдовенко О.П.

Робочу програму схвалено на засіданні циклової комісії з загальноосвітніх та гуманітарних дисциплін

Протокол № 1 від «17» квітня 2023 року

Голова циклової комісії _____ Дяченко-Лисенко Л.М.
(підпис)

Розглянуто і рекомендовано до затвердження педагогічною радою коледжу

Протокол № 6 від «17» квітня 2023 р.

Директор коледжу Світлана ШВИДЧЕНКО

ЗМІСТ

1	Пояснювальна записка	4
2	Навчально-тематичний план дисципліни	6
3	Календарно-тематичний план дисципліни	6
4	Теми і плани лекційних занять	7
5	Теми і план семінарських занять	10
6	Теми і питання для самостійної роботи студентів	13
7	Методи активізації навчального процесу	16
8	Системи поточного та підсумкового контролю знань	16
9	Критерії оцінювання результатів навчання студентів	18
10	Література	20

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Екологія та безпека життєдіяльності» вивчає функціональну нерозривність людини і навколишнього середовища, їхній взаємний вплив, що відображається не тільки на життєдіяльності, а й на способі мислення, активній соціальній позиції, особистій безпеці людини та стан докільля.

Навчальна дисципліна «Екологія та безпека життєдіяльності» інтегрується з дисциплінами «Екологія».

Мета є формування у студентів фактично нового світогляду, заснованого на ґрунтовних екологічних знаннях та культурі спілкування з природою, оволодіння теоретичними основами екології та надбання практичних навичок з екологічної безпеки, раціонального природокористування, збереження і відтворення природних ресурсів, захисту екологічних прав громадян та інтересів держави. Вивчення дисципліни є надання компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Завдання вивчення навчальної дисципліни

вивчення загального стану сучасної біосфери планети, його формування й особливості розвитку під впливом природних і антропогенних чинників;

прогнозування динаміки стану біосфери в часі і просторі, в залежності від впливу різноманітних чинників;

розробка шляхів гармонізації взаємодії суспільства і природи з метою збереження життя на Землі;

прогнозування можливості і наслідків впливу небезпечних та шкідливих факторів на організм людини та навколишнє середовище;

використання нормативно-правової бази захисту особистості та навколишнього середовища;

використовування у своїй практичній діяльності громадсько-політичних, соціально-економічних, правових, технічних, природоохоронних, медико-профілактичних та освітньо-виховних заходів, спрямованих на забезпечення здорових і безпечних умов існування людини в сучасному навколишньому середовищі;

оберігання навколишнього середовища, пропагування екологічної освіти та культури.

Вивчення дисципліни полягає у набутті студентами знань, умінь і компетентностей для ефективного опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня

безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятного ризику, вирішення завдань повсякденного життя з урахуванням вимог особистої та колективної безпеки на підставі державного законодавства та найліпших світових практик безпеки.

Процес вивчення дисципліни ОК 8 Екологія та безпека життєдіяльності спрямована на формування елементів наступних компетентностей:

а) загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК 7 Здатність працювати в команді.

ЗК 10 Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 12 Здатність до оволодіння технічними та організаційними засобами реалізації правил безпеки та охорони праці на підприємстві.

б) спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК 1 Здатність розуміти предметну область і специфіку професійної діяльності.

СК 6 Здатність визначати ознаки, властивості і показники якості продукції та послуг, що впливають на рівень забезпечення вимог споживачів у закладах готельно-ресторанного господарства.

СК 9 Здатність забезпечувати безпеку основних та додаткових послуг у закладах готельного і ресторанного господарства.

Очікувані результати навчання

РН 2 Знати свої права як члена суспільства, цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.

РН 3 Пояснювати соціально-економічні явища та суспільно-економічні процеси у сфері обслуговування.

РН 4 Спілкуватися державною та іноземною мовами у сфері професійної діяльності та міжособистісних комунікацій.

РН 5 Застосовувати принципи соціальної відповідальності і громадської свідомості під час виконання професійних обов'язків

РН 7 Здійснювати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел для розв'язання професійних завдань.

РН 8 Дотримуватися вимог охорони праці та протипожежної безпеки у закладах готельного та ресторанного господарства.

PH 14 Контролювати якість продукції і послуг закладів готельного і ресторанного господарства.

PH 15 Професійно виконувати завдання у стандартних, нових та надзвичайних, екстремальних ситуаціях.

PH 17 Застосовувати знання технологічного процесу під час виробництва та реалізації продукції ресторанного господарства.

PH 18 Здійснювати процес надання готельних послуг у засобах розміщення відповідно до функціональної схеми організації діяльності підприємства.

2. Навчально-тематичний план дисципліни

№	Назва розділу	Кількість годин			
		Всього	Лекції	Семинарські	Самостійні
1	Розділ 1. Основи екології	58	14	11	33
2	Розділ 2. Безпека життєдіяльності	62	16	10	36
Всього:		120	30	21	69

3. Календарно-тематичний план дисципліни

№	Назва розділів і тем	Кількість годин			
		Усього	Лекції	Семинарські	Самостійні
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Основи екології					
1	Тема Екологія – як природнича наука. Об'єкт, предмет, структура, мета, завдання дисципліни.	8	2	2	4
2	Тема Біосфера як глобальна екосистема	10	2	2	6
3	Тема Забруднення атмосфери – джерела, головні забруднювачі, їх вплив на живі організми та навколишнє середовище	12	4	2	6
4	Тема Загальні засади нормування якості навколишнього середовища.	10	2	2	6
5	Тема Види і форми природокористування	8	2		6
6	Тема Організаційні і правові основи охорони довкілля	10	2	3	5
Розділ 2 Безпека життєдіяльності					
7	Тема Категорійно-понятійний	8	2		6

	апарат безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.				
8	Тема Ризик як кількісна оцінка небезпек. Методологічні підходи до визначення ризику.	10	4		6
9	Тема Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.	12	2	4	6
10	Тема Соціальні небезпеки, їхні наслідки.	10	2	2	6
11	Тема Техногенні небезпеки, їхні наслідки	12	2	4	6
12	Тема Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративно-територіальних одиниць у надзвичайній ситуації	10	4		6
Всього по дисципліні		120	30	21	69

4. Теми і плани лекційних занять Розділ 1. Основи екології

Лекція 1

Тема Екологія – як природнича наука. Об'єкт, предмет, структура, мета, завдання дисципліни.

План

1. Міждисциплінарний характер і зв'язок екології з іншими науками та дисциплінами.
2. Основні напрями сучасної екології.
3. Коротка історія становлення екології як науки.
4. Визначення понять вид, популяція, біоценоз, біогеоценоз, екосистема, біосфера, екологічний фактор, екологічна ніша, біологічне різноманіття, трофічний ланцюг живлення.
5. Основні закони, категорії і методи в екології.
6. Екологічні фактори, їх вплив на живі організми. Класифікація екологічних факторів.

Лекція 2

Тема Біосфера як глобальна екосистема.

План

1. Структура біосфери. Цілісність біосфери як глобальної екосистеми.
2. Потік енергії на Земній кулі. Біогеохімічні цикли.
3. Соціоекосфера. Вчення Вернадського В.І. про ноосферу.
4. Забруднення біосфери – як глобальна екологічна проблема планети.

Лекція 3,4

Тема Забруднення атмосфери – джерела, головні забруднювачі, їх вплив на живі організми та навколишнє середовище.

План

1. Заходи захисту повітряного басейну.
2. Водні ресурси: джерела забруднення та методи очистки.
3. Забруднення літосфери: класифікація, джерела та відновлення земель після техногенних порушень.
4. Радіоактивне забруднення біосфери.
5. Глобальні екологічні проблеми планети: парниковий ефект, озонові діри, кислотні дощі, фотохімічний туман (смог), масова вирубка лісів.
6. Сталий розвиток суспільства як сучасна концепція збереження людства.

Лекція 5

Тема Загальні засади нормування якості навколишнього середовища.

План

1. Небезпеки в навколишньому середовищі: класифікація, напрямки дії. Визначення граничнодопустимих концентрацій (ГДК).
2. Нормування забруднення атмосферного повітря, визначення граничнодопустимих викидів (ГДВ).
3. Нормування водних об'єктів, лімітуючий показник шкідливості, система граничнодопустимих скидів (ГДС).
4. Граничнодопустиме забруднення ґрунтів.
5. Обмеження енергетичних впливів: шуму, інфра- і ультразвуку, вібрації, іонізуючого випромінювання, електричних і електромагнітних полів.
6. Моніторинг забруднення довкілля. Екологічний моніторинг на Україні.
7. ГІС-технології.

Лекція 6

Тема Види і форми природокористування.

План

1. Загальні принципи раціонального природокористування.
2. Види управління природокористуванням.
3. Природні ресурси і ресурсний цикл.
4. Альтернативні джерела енергії.

Лекція 7

Тема Організаційні і правові основи охорони довкілля.

План

1. Природозахисні заходи, роль науково-технічного прогресу в охороні навколишнього природного середовища (промисловість, сільське господарство, енергетика, транспорт тощо).
2. Сучасні біотехнології охорони навколишнього природного середовища.

Розділ 2 Безпека життєдіяльності

Лекція 8

Тема. Категорійно-понятійний апарат безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.

План

1. Методологічні основи безпеки життєдіяльності.
2. Категорійно-понятійний апарат безпеки життєдіяльності.
3. Системний підхід у безпеці життєдіяльності.
4. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек .

Лекція 9,10

Тема Ризик як кількісна оцінка небезпек. Методологічні підходи до визначення ризику.

План

1. Характеристика ризику. Методологічні підходи до визначення ризику.
2. Індивідуальний та груповий ризик.
3. Концепція прийняттого ризику.
4. Аналіз та оцінка ризику.

Лекція 11

Тема. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.

План

1. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, зсув, обвал, ерозія ґрунту.
2. Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледі.
3. Небезпечні гідрологічні процеси і явища.
4. Пожежі у природних екосистемах. Вражаючі фактори природних пожеж, характер їхніх проявів та наслідки.
5. Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей.

Лекція 12

Тема Соціальні небезпеки, їхні наслідки.

План

1. Глобальні проблеми людства та їхня характеристика.
2. Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини.
3. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження. Види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори.

4. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.
5. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія. Зростання злочинності як фактор небезпеки.
6. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Фактори, що стійко або тимчасово підвищують індивідуальну імовірність наразитись на небезпеку.
7. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Захисні властивості людського організму.

Лекція 13

Тема Техногенні небезпеки, їхні наслідки.

План

1. Техногенні небезпеки та їхні уражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу.
2. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки.
3. Оцінка радіаційної обстановки в надзвичайних ситуаціях.
4. Оцінка хімічних обставин при руйнуванні (аварії) об'єктів маючи сильнодіючі отруйні речовини (СДОР).
5. Характеристика осередків уражень, які виникли в умовах надзвичайних ситуацій

Лекція 14, 15

Тема Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративно-територіальних одиниць у надзвичайній ситуації.

План

1. Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у надзвичайних ситуаціях.
2. Поняття про управління у НС.
3. Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт.
4. Основні принципи і способи захисту населення у надзвичайних ситуаціях.
5. Медичний захист населення у надзвичайних ситуаціях, застосування засобів і приладів індивідуального захисту.

5. Теми і плани семінарських занять

Семінарське заняття № 1

Розділ 1. Основи екології

Тема Екологія – як природнича наука. Об'єкт, предмет, структура, мета, завдання дисципліни. (2 год.)

План

1. Предмет та завдання сучасної екології.

- 2.Методологія екологічних досліджень.
- 3.Глобальні екологічні проблеми людстваї

Семінарське заняття № 2

Тема. Біосфера як глобальна екосистема. (2 год.)

План

- 1.Біосфера як сфера життя.
- 2.Жива речовина в біосфері.
- 3.Кругообіг речовин і біосфері.
- 4.Вчення про ноосферу..

Семінарське заняття № 3

Тема. Забруднення атмосфери – джерела, головні забруднювачі, їх вплив на живі організми та навколишнє середовище. (2 год.)

План

- 1.Вплив стану довкілля на здоров'я людини.
- 2.Зв'язок захворюваності та смертності з екологічним станом території.
- 3.Хімічне забруднення та здоров'я людини.
- 4.Основні хімічні забрудники та їх вплив на людський організм.
- 5.Фізичні фактори забруднення довкілля (радіоактивне випромінювання, шум, вібрація, електромагнітна енергія) та їх вплив на здоров'я людини.
- 6.Дія радіоактивного випромінювання на організм людини.

Семінарське заняття № 4

Тема. Загальні засади нормування якості навколишнього середовища. (2 год.)

План

1. Нормування якості та антропогенного навантаження на повітряне середовище.
2. Нормування якості та антропогенного навантаження на водні об'єкти
3. Нормування якості земель, кількості та якості твердих промислових відходів. Нормування в сфері природокористування
4. Нормування якості та безпеки харчових продуктів і продовольчої сировини
5. Нормування впливу фізичних факторів на людину і природу. Нормування в сфері радіаційної безпеки
6. Порядок затвердження нормативів в Україні. Фоновий моніторинг

Семінарське заняття № 6

Тема. Організаційні і правові основи охорони довкілля. (3 год.)

План

1. Система державного управління охороною праці в Україні.
2. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці.
3. Національна Рада з питань безпечної життєдіяльності населення.
4. Органи державного нагляду за охороною праці. Повноваження Держпраці.
5. Права і відповідальність посадових осіб Держпраці.

6. Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці.

Розділ 2 Безпека життєдіяльності

Семінарське заняття № 9

Тема. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки. (4 год.)

План

1. Тектонічні стихійні лиха.
2. Топологічні стихійні лиха
3. Метеорологічні стихійні лиха.
4. Природні пожежі (лісові, степові, торф'яні).
5. Біологічні небезпеки.

Семінарське заняття № 10

Тема. Соціальні небезпеки, їхні наслідки. (2 год.)

План

1. Екстремальні ситуації криміногенного характеру.
2. Шкідливі звички (алкоголь, наркоманія, проституція, тютюнокуріння).
3. Правові та технічні основи самозахисту.
4. Загальні засади самозахисту (насильство, гвалтування, інцест).
5. Натовп і паніка.
6. Суїцид.
7. Соціальні хвороби (венеричні захворювання, ВІЛ, туберкульоз тощо).
8. Соціально-політичні небезпеки:
9. Тероризм.
10. Соціально-політичні конфлікти та війни.
11. Небезпеки в інформаційній сфері (інформаційна війна, прийоми маніпуляції, конфліктологія).
12. Небезпеки в духовній сфері.

Семінарське заняття № 11

Тема Техногенні небезпеки, їхні наслідки. (4 год.)

План

1. Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори.
2. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу.
3. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин.
4. Небезпечні для людини фактори пожежі. Вибух. Фактори техногенних вибухів, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища. Законодавча база з пожежної безпеки. Основи забезпечення пожежної безпеки. Відповідальність за порушення вимог пожежної безпеки.
5. Класифікація радіаційних аварій. Механізм дії іонізуючих випромінювань на організм людини. Нормування іонізуючого випромінювання. Рівні втручання у разі радіаційної аварії. Чорнобильська катастрофа: соціальні та медичні

наслідки. Зони радіоактивно забруднених територій внаслідок аварії на ЧАЕС.

6. Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності.
7. Особливості забруднення місцевості, води, продовольства у разі виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин.
8. Типологія аварій на хімічно-небезпечних об'єктах.
9. Захист населення від шкідливих та небезпечних чинників техногенних небезпек

6. Теми і завдання/питання для самостійної роботи студентів.

Тема Екологія – як природнича наука. Об'єкт, предмет, структура, мета, завдання дисципліни.

План

1. Визначення, об'єкт та предмет дослідження екології.
2. Завдання екології ХХІ-століття.
3. Галузі, методи, розділи та підрозділи екології.
4. Основні екологічні закони.
5. Антропогенні фактори. Поняття «екологічне мислення.»
6. Екологія-теоретична база заходів з охорони природи.
7. Коротка історія становлення екології як науки

Тема Біосфера як глобальна екосистема.

План

1. Випишіть у словник значення таких термінів: біосфера, біогеоценотичний покрив, біогеоценотичний горизонт, біогеоценотична товща, біокосна речовина, біогенна речовина, екосфера, ноосфера.
2. Охарактеризуйте вплив живих організмів на газовий склад в біосфері.
3. Розкрийте суть впливу живих організмів на процес ґрунтоутворення.
4. Замалюйте схему колообігу вуглецю в біосфері.
5. Замалюйте схему колообігу азоту в біосфері.

Тема Забруднення атмосфери – джерела, головні забруднювачі, їх вплив на живі організми та навколишнє середовище.

План

1. Які екологічні проблеми пов'язані зі зростанням населення Землі?
2. Що таке ерозія ґрунтів? Які причини цього явища?
3. Що таке пестициди? Як вони впливають на довкілля?
4. Як діяльність людини впливає на стан водойм?
5. Що таке кислотні дощі та «озонові дірки»? Чим вони спричинені і як впливають на стан біосфери?
6. Які причини та можливі наслідки збільшення концентрації вуглекислого газу в атмосфері? Як називається це явище?
7. Яким чином діяльність людини може спричинити збільшення площі пустель?

8. Дайте письмову відповідь на запитання: 1.Яким чином і яка саме діяльність людини спричиняє глобальні кліматичні зміни? 2.Які наслідки цих змін для живих організмів?

Тема Загальні засади нормування якості навколишнього середовища.

План

1. Суть, мета, об'єкти і завдання нормування.
2. Санітарно-гігієнічне нормування.
3. Екологічне нормування.
4. Науково технічне нормування.
5. Нормування навантажень на ґрунт з метою запобігання розвитку прискореної ерозії. Види та основні чинники розвитку ерозії. Способи обчислення ерозійного потенціалу
6. Перерозподіл забруднювачів в геосистемах. Види міграції речовини. Геохімічні бар'єри, їхні види. Екосистемні чинники перерозподілу забруднювачів. Нагромадження забруднювачів у трофічних ланцюгах, біологічне самоочищення.

Тема Види і форми природокористування.

План

1. Написати реферат на тему «Землекористування»
2. Зробити мультимедійну презентацію на тему «Використання тваринного світу»
3. Зробити мультимедійну презентацію на тему «Використання об'єктів природно-заповідного фонду»
4. Зробити мультимедійну презентацію на тему «Використання середовища міст та населених пунктів»
5. Написати реферат на тему «Надрокористування»
6. Використання ресурсів континентального шельфу
7. Зробити мультимедійну презентацію на тему «Водокористування»
8. Використання нелісної зеленої рослинності

Тема Організаційні і правові основи охорони довкілля.

План

1. Основні об'єкти та принципи охорони навколишнього середовища.
2. Організація контролю за станом навколишнього середовища
3. Яка діяльність відноситься до природоохоронної
4. Що таке екологічна безпека. Правові заходи забезпечення екологічної безпеки
5. Відповідальність за правопорушення в галузі екологічної безпеки

Тема. Категорійно-понятійний апарат безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек.

План

1. Роль держави і особи щодо виховання компетентності у галузі безпеки життєдіяльності.

2. Об'єкт і предмет безпеки життєдіяльності.
3. Безпека — базовий чинник сталого розвитку.
4. Сфера застосування наук про безпеку.
5. Оцінка за допомогою тестів стану здоров'я та імунітету

Тема Ризик як кількісна оцінка небезпек. Методологічні підходи до визначення ризику.

План

1. Кількісна оцінка небезпечного середовища.
2. Коефіцієнт індивідуального ризику та методичні підходи для його оцінки.
3. Мікро- та макробіологічні небезпеки.
4. Вибухопожежна, пожежна та радіаційна небезпеки.
5. Гідродинамічна, фізична, хімічна, екологічна небезпеки.

Тема. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.

План

1. Визначення характеру впливу природних небезпек на життєдіяльність людини та життєве середовище.
2. Забруднення атмосфери аерозолями та оцінка його впливу на здоров'я людини.
3. Прогнозування стихійних лих.
4. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ.
5. Біологічні небезпеки. Уражальні чинники біологічної дії.

Тема Соціальні небезпеки, їхні наслідки.

План

1. Поняття «конфлікт», та його власне визначення.
2. Соціальний аспект алкоголізму.
3. Види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори.
4. Що мають на увазі під соціальними небезпеками ?
5. Правила поведінки при потенційному поштовому тероризмі.
6. Назвіть основні фактори ризику суїциду.
7. Основні напрямки профілактики ВІЛ/СНІДу.
8. Які заходи забезпечують особисту безпеку?
9. Основні небезпеки пов'язані з використанням мобільних телефонів.
10. Основні екологічні наслідки військових дій.

Тема Техногенні небезпеки, їхні наслідки.

План

1. Класифікація уражальних чинників фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек.
2. Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини.
3. Класифікація суб'єктів господарювання і адміністративно-територіальних одиниць за хімічною небезпекою.

4. Загальні вимоги до безпеки технологічного обладнання, виробничих процесів, будівель і споруд.
5. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.

Тема Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративно-територіальних одиниць у надзвичайній ситуації.

План

1. Класифікація надзвичайних ситуацій. Державний класифікатор.
2. Алгоритм класифікації надзвичайних ситуацій.
3. Функції управління пов'язані з прогнозуванням, плануванням, регулюванням, координацією і контролем.
4. Управлінське рішення, його сутність, правове, організаційне, інформаційне та документальне забезпечення.
5. Загальна технологія та моделі прийняття управлінських рішень.

7. Методи активізації навчального процесу

Класичні лекції, лекції проблемного характеру, лекції-бесіди, семінарські заняття, семінари-дискусії, практичні заняття, лабораторні заняття, реферування; повідомлення за темою (усна доповідь); розв'язування творчих завдань; виконання студентами завдань для самостійного опрацювання; індивідуальні консультації для студентів.

8. Система поточного та підсумкового контролю знань.

Поточний контроль: письмове або усне опитування, тести, індивідуальна або колективна презентація (представлення виконаного завдання); підготовка доповіді; перевірка конспекту; захист виконаних завдань.

Підсумковий контроль: залік.

Питання самоконтролю для підготовки до заліку

1. Предмет «Безпека життєдіяльності». Основні задачі предмета
2. Поняття небезпеки, небезпечних ситуацій. Поняття потенційної небезпеки.
3. Класифікація небезпек. Характеристика небезпечних та шкідливих факторів.
4. Види небезпек: мікро- та макро-біологічна.
5. Види небезпек: вибухопожежна, пожежна, радіаційна.
6. Види небезпек: гідродинамічна.

7. Види небезпек: радіаційна.
8. Види небезпек: фізична, хімічна.
9. Види небезпек: екологічна.
10. Ризик як оцінка небезпек.
11. Керування ризиком.
12. Основні законодавчі акти України, що стосуються проблем безпеки життєдіяльності.
13. Закон України "Про охорону здоров'я населення"
14. Закон України "Про пожежну безпеку"
15. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці
16. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, осідання ґрунтів, зсув, обвал
17. Негативний вплив небезпечних метеорологічних явищ: вітру, урагану, смерчу, шквалу.
18. Негативний вплив небезпечних метеорологічних явищ: зливи, морозу, снігопаду, граду, ожеледі
19. Небезпечні гідрологічні процеси та явища: підтоплення, затоплення, паводок
20. Пожежі в природних екосистемах
21. Біологічні небезпеки: пандемії, епідемії, масові отруєння.
22. Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу.
23. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки.
24. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях.
25. Гідродинамічні об'єкти і їхнє призначення.
26. Небезпечні для людини фактори пожежі.
27. Вибух. Фактори техногенних вибухів, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, технічного устаткування і забруднення навколишнього середовища.
28. Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Категорії зон радіоактивно забруднених територій внаслідок аварії на ЧАЕС.
29. Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини.
30. Характеристика класів безпеки згідно із ступенем їхньої дії на організм людини.
31. Глобальні проблеми людства: глобальна біосферна криза.
32. Глобальні проблеми людства: екологічна криза.
33. Глобальні проблеми людства: ресурсна криза.
34. Глобальні проблеми людства: мирне співіснування.
35. Глобальні проблеми людства: припинення гонки озброєння та відвернення ядерної війни.
36. Глобальні проблеми людства: охорона навколишнього природного середовища.
37. Глобальні проблеми людства: паливно-енергетична, сировинна, продовольча.
38. Глобальні проблеми людства: демографічна.
39. Глобальні проблеми людства: інформаційна.

40. Глобальні проблеми людства: ліквідація небезпечних хвороб.
41. Поняття соціально-політичної безпеки.
42. Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини.
43. Кору́пція і криміналізація суспільства.
44. Маніпуляція свідомістю. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки.
45. Захисні властивості людського організму. Види поведінки людини та її психічна діяльність: психічні процеси, стани, властивості.
46. Поняття про психоемоційні напруження (стрес). Види напруження.
47. Психотипи за реакцією людей на небезпеку.
48. Класифікація джерел соціально-політичної безпеки.
49. Вплив соціально-політичних небезпек на розвиток держави
50. Види соціальних небезпек: алкоголізм.
51. Види соціальних небезпек: тютюнопаління.
52. Види соціальних небезпек: венеричні захворювання.
53. Види соціальних небезпек: ВІЛ
54. Загальний аналіз ризику і проблем безпеки складних систем, які охоплюють людину (керівник, оператор, персонал, населення), об'єкти техносфери та природне середовище.
55. Індивідуальний та груповий ризик.
56. Головні етапи кількісного аналізу та оцінки ризику. Методичні підходи до визначення ризику.
57. Статистичний метод. Метод аналогій. Експертні методи оцінювання ризиків.
58. Застосування у розрахунках ризику імовірнісних структурно-логічних моделей.
59. Визначення базисних подій. Ідентифікація ризику.
60. Механізм державного та регіонального управління екологічною та соціальною безпекою

9. Критерії оцінювання знань, вмінь, компетентностей здобувачів освіти з навчальної дисципліни»:

Бали / Рівні навчальних досягнень	Критерії оцінювання
«Відмінно» / Високий	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Здобувач освіти активно працює протягом усього курсу і показує при цьому глибоке оволодіння лекційним матеріалом, здатний оволодіти технічними та організаційними засобами реалізації правил безпеки та охорони праці на підприємстві; до розуміння предметної області та професійної діяльності; висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання

	виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
«Добре» / Достатній	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач освіти виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Здобувач освіти активно працює протягом усього курсу, питання висвітлює повно, висвітлення їх завершено висновками, виявлене вміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. Здобувач освіти здатний оволодіти технічними та організаційними засобами реалізації правил безпеки та охорони праці на підприємстві; до розуміння предметної області та професійної діяльності. У відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
«Задовільно» / Середній	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; здобувач освіти у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Здобувач освіти здатний оволодіти технічними та організаційними засобами реалізації правил безпеки та охорони праці на підприємстві; до розуміння предметної області та професійної діяльності. Але на заняттях поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання з екології та безпеки життєдіяльності, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.
«Незадовільно» / Початковий	Оцінюється завдання, що не виконане, або містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти виявив неспроможність висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення. У відповідях та практичному завданні припущені суттєві помилки.

10. Література

Основні рекомендовані джерела

1. Атаманчук П.С., Мендерецький В.В., Панчук О.П., Чорна О.Г. Безпека життєдіяльності (Теоретичний курс). Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 276 с.
2. Васюкова Г. Т., Ярошева О. І. Екологія [Текст]: підручник / Г. Т. Васюкова, О. І. Ярошева. – К.: Кондор, 2012. – 524 с.
3. Гринів Л. С. Екологічна економіка [Текст]: навч. посіб. / Л. С. Гринів. – Львів: «Магнолія 2006», 2010. – 358 с.
4. Данилишин Б. М. Економіка природокористування : підручник для аспірантів науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів. - К.: Кондор, 2010. - 464 с.
5. Екологічне право України: підручник / за ред. Каракаша І. І. – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 298- 326.
6. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: підручник / Л. Г. Мельник . – Суми: Університетська книга, 2015. - 346 с.
7. Савченко О. Ф. Екологічна економіка: теорії, практика, юридична відповідальність : навчальний посібник / О. Ф. Савченко, А. О. Байда, А. І. Мілька. – Полтава : ПУЕТ, 2016. – 340 с.
8. Савченко О. Ф. Екологічна економіка : навчальний посібник / О. Ф. Савченко, О. І. Дацій, – Полтава : ПУЕТ, 2016. – 340 с.
9. Стиценко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. Безпека життєдіяльності: навч. посібник / Т.Є Стиценко, Г.В. Пронюк, Н.М. Сердюк, І.І. Хондак. – Харків: ХНУРЕ, 2018. – 336 с.
10. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування. Курс лекцій: навчальний посібник / О. М. Царенко, О. О. Несветов, М. О. Кадацький. – Суми : Університетська книга, 2011. – 326 с.
11. Соболев В. І. Біологія і екологія (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. заг. серед. освіти. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2018. – 272 с.
12. Соломенко Л.І. Загальна екологія : підручник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. – 352 с.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Водний кодекс України від 06.06. 1995 р. зі змінами та доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Бобровський А. Л. Екологічний менеджмент : навчальний посібник / А. Л. Бобровський – Суми : Університетська книга, 2009. - 585 с.
3. Земельний кодекс України від 20.12.2001 р. зі змінами та доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>
4. Кодекс України про надра: Закон України від 19.01.95 р. № 82 зі змінами та доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. Режим доступу: <http://www.liga.net> 13. Конституція України: Офіційний текст. – К.: КМ Publishing. 2013. – 96 с.

5. Лісовий кодекс України: Закон України від 21.01.94 р. № 68 зі змінами та доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. Режим доступу : <http://www.liga.net>
6. Про охорону навколишнього середовища: Закон України від 26.06.91 р. № 41 зі змінами та доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. Режим доступу : <http://www.liga.net>
7. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16.06.92 р. № 34 зі змінами та доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. Режим доступу : <http://www.liga.net>
8. Про рослинний світ: Закон України від 19.03.09 р. № 52 зі змінами та доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. Режим доступу : <http://www.liga.net>
9. Повітряний кодекс України: Закон України від 04.05.93 р. № 25 зі змінами та доповненнями [Електрон. ресурс] / Україна. Верховна Рада. Режим доступу : <http://www.liga.net>
10. Савченко О. Ф. Екологічні витрати : проблеми права, обліку та оподаткування / О. Ф. Савченко, О. І. Дачій, А. О. Байда, Г. І. Зима // Економіка і держава. – 2015. - № 5. – С. 11-20.
11. Третяк А. М. Екологія землекористування: теоретико-методологічні основи формування та адміністрування: монографія. – Херсон: Гринь Д.С., 2012. – 440 с.

Нормативні документи

1. ДСТУ ISO 14001:2015 Системи екологічного керування. Вимоги та рекомендації стосовно застосування (ISO 14001: 2015 року, IDT).
2. ДСТУ ISO 14004:2016 Системи екологічного керування. Загальні керівництва по впровадженню (ISO 14004 до: 2016, IDT).
3. ДСТУ ISO / TS 14033:2016 Екологічне керування. Кількісна екологічна інформація. Керівництва і приклади (ISO / TS 14033: 2012, IDT).
4. ДСТУ ISO 14050:2016 Екологічне керування. Словник термінів (ISO 14050: 2009 IDT).
5. ДСТУ ISO 14051:2015 Екологічне керування. Облік витрат, пов'язаних з матеріальними потоками. Загальні принципи і структура (ISO 14051: 2011, IDT).
6. ДСТУ ISO / TR 14062:2006 Екологічне керування. Врахування екологічних аспектів під час проектування і розробки продукції (ISO / TR 14062: 2002, IDT).
7. ДСТУ ISO / CD 26000:2009 Управління соціальною відповідальністю. Вимоги. Проект.
8. «Державна концепція професійної орієнтації населення». - № 842. - 2008. Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF>
9. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС «Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників».

10. Конвенція МОП 187 «Про основи, що сприяють безпеці й гігієні праці».
11. ДСТУ 7238:2011. Система стандартів безпеки праці. Засоби колективного захисту працюючих. Загальні вимоги та класифікація.
12. «Кодекс цивільного захисту України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458 (редакція станом на 01.01.2018 року). Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.